

Інна Лаухіна

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Ольга Побережчик

викладач кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ PRESENT DE L'INDICATIF В СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Системне значення Present de l'indicatif визначається його позицією в системі індикатива між проміжками минулого і майбутнього, а також його композицією, яка включає значення дії, що минає (декаденція), і значення дії, що настає (інциденція) [2]. Єдність інциденції і декаденції, які є сутністю Present de l'indicatif і семантичним обсягом його граматичного значення, відображає в мовній свідомості плинність реального часу.

Present de l'indicatif у значенні «звуженого» теперішнього часу використовується мовцем для позначення дії, яка фізично сприймається в процесі мовлення. Наприклад, подивившись на порт і море, мовець вигукує: *Tienel la «Francette» sort du port!* [8]. Дія, виражена дієсловом *sortir*, відбувається одночасно з процесом говоріння і номінована в певний період її здійснення між своїм початком і завершенням. Крім спостереження, в основі подібних випадків лежить й інше фізичне сприйняття, наприклад, відчуття запаху: *Que tu sens l'ail, mon petit-fils!* [6].

Фізичне сприйняття потребує іноді зору, і слуху, і дотику, наприклад, для визначення стану погоди: *Il fait chaud, méhé, n'est-ce pas?* [8]. Тут ідеться про погоду в певний момент, а для її визначення потрібен деякий час. Дія, яка передається зворотом *il fait chaud*, передбачає тривалість, а отже, фіксація дійсності у момент мовлення відбулася на певній стадії розвитку.

Значення «звуженого» Present de l'indicatif проявляється і за наявності в мовця знань про людину або предмет. Так, дія відбувається в момент мовлення і не потребує додаткових вказівок, тому додавання в трансформах

(1a) і (2a) обставини часу *en ce moment* є зайвим: (1) *Ta mère fait les chambres?* – (1a) *En ce moment ta mère fait les chambres?*; (2) *Ernest est l'école?* – (2a) *En ce moment Ernest est l'école?* [9]. У цьому разі мовця цікавить, чим займаються його дружина й син не взагалі, а в певний відрізок часу, який збігається з моментом мовлення.

Present de l'indicatif використовується також для передачі постійних і змінних властивостей осіб і предметів, їх характеристик, наприклад: *Mon pere est ingenieur chimiste. C'est un type formidable* [9]. Present de l'indicatif дієслова *être* слугує для опису людини (батька героя), його постійних якостей.

Крім дієслова *être*, часто трапляється дієслово *avoir*: *Wanda a été élevée en russe autant qu'en français, ce qui fait qu'elle a un léger accent.* [6]. За допомогою Present de l'indicatif підкреслюється, що у Ванди є невеликий акцент, коли вона розмовляє французькою. Ця ж дієслівна форма може передати якості, які з'явилися недавно і в будь-який час можуть зникнути: *Vous embellissez* [4]. Ізабель постійно говорили, що вона негарна, але з деякого часу в її зовнішності відбуваються зміни, які й помічає мовець.

Нерідко Present de l'indicatif передає процеси, що продовжуються: *Il suit un régime pour conserver son poids* [9]. Значення виразу *suivre un régime* – «дотримуватися дієти» – надає Present de l'indicatif відтінку тривалості, оскільки дієти дотримуються звичайно протягом деякого часу.

Значення ітеративного Present de l'indicatif передається частіше через обставини часу, які можуть указувати на певні проміжки між діями або на повтори через деякий час: *Le soir, je mange un morceau dans un petit bar, à côté d'ici* [9]. Обставина часу *le soir* дає уявлення про конкретний момент (вечір), який настає через певний час (добу).

Present de l'indicatif уживається в реченнях, які містять узагальнену дію наукового, етичного, життєвого характеру, або в афоризмах, прислів'ях, приказках. Так, у прикладі йдеться про життєвий досвід героїні, і Present de l'indicatif підсилює категоричність судження: *Oui, mais voilà: le monde*

n'appartien pas au bons élèves; il n'est fait ni par eux ni pour eux [4]. До узагальнень відносяться висловлювання на підставі наукових знань: *Après vingt-quatre heures, un corpe ne sent pas!* [8]. Узагальнення можуть бути інколи відносно незалежними від контексту, що виявляється в діях явищ, які відбуваються завжди або постійно. Як правило, це стосується явищ природи: *La buée qui précède le jour s'était dissipée et l'air était limpide, les couleurs pâles et aimables* [5]. Тут ідеться про туман, який буває щодня перед світанком і з'явився в цей день.

Present de l'indicatif здатний позначати дію, яка ще не здійснилася. Так, у прикладі – *Tu sors? s'étons Yme Maloin qui lavait son linge. – Je sors* форми Present de l'indicatif *sors* виражають дію, яка тільки починається. Малуен збирається йти, він узяв шапку і прямує до дверей, тобто дія починається в момент мовлення з перспективою подальшого розвитку в майбутньому [8].

Важливу роль у передачі часових смислів Present de l'indicatif відіграють обставини часу. Здебільшого саме вони вказують на дистантність дії і моменту мовлення, визначаючи її тривалість: *Donc il faut partir (mol seul) aujourd'hui et avion décolle à six heures* [6]. Перша обставина часу *aujourd'hui* (сьогодні) вказує на теперішнє і слугує орієнтиром для другої *à six heures*, що в цілому дає уявлення про невеликий проміжок часу до початку дії. Присудок, виражений формою Present de l'indicatif *décolle*, передає значення вже визначеного майбутнього, яке настане об'єктивно (за розкладом літак вилетить о шостій годині).

Упевненість у здійсненні дії, яка передається формою Present de l'indicatif, може підсилюватися, наприклад, за допомогою прислівника: *Des vacances, reprit Marianne; justement, je pars pour Saint-Tropez* [7]. Значення упевненості в неодмінному настанні дії, яка передається презентом *je pars*, підкреслюється прислівником *justement* (точно, справді), що говорить про остаточне рішення героїні про те, куди поїхати на канікули.

Часто Present de l'indicatif використовується тоді, коли треба виразити дію бажану або ймовірну. Частіше таке значення реалізується в питальних

реченнях, які пом'якшують його категоричність. Наприклад: *Tu marches avec nous, naturellement? On rentre?* [1]. Тут некатегоричний відтінок і значення побажання дії передається формами Present de l'indicatif *marches, rentre* у питальній формі, а в другому прикладі ще й підкреслюється неозначено-особовим займенником *on*.

У стверджувальних реченнях бажаність дії, виражена через Present de l'indicatif, має більш категоричний характер і може розглядатися як наказ: *Le coeur serré, il donna le signal du départ; «On remonte»*. [3].

Через рухливість композиційного складу Present de l'indicatif може бути представлений дією, яка завершується на момент мовлення, але відсутня інцидентія може з'явитися при відновленні дії: *Parce que je n'ai plus mal, pour l'instant* [10]. Зворот «*ne ... plus*», який сполучається з висловом «*avoir mal*», дає уявлення про завершення дії на даний момент, але обставина часу *pour l'instant* зберігає можливість її поновлення.

У деяких випадках використання Present de l'indicatif використовується для надання розповіді жвавості й емоційності, що відбувається звичайно в прямій мові: *Un soir, je rentre dans la chambre du petit et je le trouve en train de pleurer* [4]. Обставина часу *un soir* і контекст указують на минулу ситуацію, презенс підкреслює переживання матері, які збереглися й зараз, а також її бажання подати слухачам свою розповідь якомога цікавіше.

Present de l'indicatif може реалізовуватися через перформативні дієслова (1-ої особи однини теперішнього часу недоконаного виду), які позначають ще не здійснену дію: *Ah! je vous jure qu'il n'a fallu être ni sensible ni lâche* [4].

Можливі випадки реалізації Present de l'indicatif за допомогою імперативних висловлювань, оскільки вираження волевиявлення збігається з моментом мовлення. Це стосується як абстрактних, так і конкретних дієслів: *Montrez-nous les imperméables bleus. Protestez en vous-même, tant que vous voudrez* [9].

Отже, Present de l'indicatif представляє дію в її часовій реальності. Ядром його мовної реалізації виступає єдність інцидентії і декаденції. Різноманітність мовних проявів є результатом динамічності системного значення презенса, взаємодії дієслівної форми із семантикою самого дієслова та його мовним оточенням в процесі актуалізації.

Список використаних джерел

1. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка. Морфология. М.: Высш. школа, 1986. 312 с.
2. Гийом Г. Принципы теоретической лингвистики; [общ. ред., послесловие и коммент. Л. М. Скрелиной]. М.: Прогресс, 1992. 224 с.
3. Brunot F. La pensée et la langue. P.: Masson, 1965. 982 p.
4. Cesbron G. Une abeille contre la vitre. P.: Robert Laffont, 1964. 314 p.
5. Martin R. Temps et aspect. P.: Klincksieck, 1971. 451 p.
6. Maurois A. Les roses de septembre. P.: J'ai lu, 1986. 245 p.
7. Sabatier R. Les noisettes sauvages. P.: Albin Michel, 1984. 285 p.
8. Simenon G. L'homme de Londres. P.: Fayard, 1982. 187 p.
9. Troyat H. La tête sur les épaules. – P.: Plon, 1971. 243 p.
10. Varcors. Le silence de la mer et d'autres récits. P.: Albin Michel, 1991. 243p.